

LEGEZA JÓZSEF

A szeretet iskolája

GONDOLATOK A HÁZASSÁGRÓL – 2. rész

A Szentírás így írja le a házasságot: *„A férfi elhagyja apját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, s a kettő egy test lesz.”* [Ter 2,24]

Az ember elhagyja apját és anyját. Régen közhírré tették, hogy XY új családot alapít, a hajó elindult, a házat elkezdték építeni. Az én falumban ezt szolgálta az, hogy a nászmenet a templomba menet körbejárta a falut. Az egész falunak jutott egy-egy darab fasírozott, vagy a gazdagabbaknál egy-egy rántott hús, egy nyelet pálinka vagy egy korty bor. Kint voltak az utcán, ott ácsorogtak, ahol a lakodalmas menet elvonult. Elöl az ifjú pár, a menetben a szülők, testvérek, rokonok, barátok, ismerősök, s a végén a zenészek. Ezzel is hirdették, hogy ők már összetartoznak, közelebb kerültek egymáshoz itt a földön, mint bárki máshoz; Isten után a legfontosabbak lettek egymásnak. A szülők szemében ilyenkor könny csillogott, mert a köldökzsinór végleg elszakadt. Az ifjú párról fényképet is készítettek, mert a leány menyasszonyként a legszebb, a fiú pedig vőlegényként a legnyalkább. Ezek a fényképek sokáig kint voltak a fényképész kirakatában.

A férfi elhagyja apját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik. Ha két papírt összeragasztunk, nem lehet anélkül szétválasztani, hogy mind a kettő meg ne sérülne. Első pillantásra szimpatikusabb volna, ha a Szentírás a „ragaszkodik” szó helyett a „szeret” szót használná. De a „ragaszkodik” szó többet fejez ki. A ragaszkodás azt jelenti, hogy nem bizonytalan már, nem tapogatózik, hanem döntött, véglegesen, visszavonhatatlanul ragaszkodik, hozzá tartozik. A ragaszkodás a szeretet legmagasabb foka. Ha a szeretet alszik, a hűség virraszt. A házasságban a szerelem, a szeretet, a hűség és a ragaszkodás váltogatja egymást. Hol a hűség dominál, hol a szerelem tombol, hol a szeretet lángol, hol csak a zord kitartás él. De ha a kitartás megmarad, fennáll – s ennek mindig fenn kell állnia –, újból és újból lángot kap a szerelem. A kitartás ad lehetőséget a szerelem fellángolására.

A hűség nem azt jelenti, hogy holt szokássá nyújtom a kezdeti lendületet. Nem az érzelem kinyújtásáról van szó, hanem arról, hogy életre

keltünk valamit az idők folyamán. A folyó hullad, de nem megy el, a hullámzás örök. Ahogy Wass Albert írja *Üzenet haza* című versében: „A víz szalad, a kő marad, a kő marad.”

A csillagok hűségesen ragyognak. Egy óráig szeretni állati dolog, egy évig szeretni emberi dolog, egy életen át szeretni angyali, sőt isteni dolog. Nem azt kell mondani, hogy szeretlek, hanem azt, hogy téged, egyedül, örökre.

Egy kanna benzinnel zárt rendszerben messzire lehet menni, de ha nem tömitenek a szelepek, lyukas a cső, hamarabb fogy el a benzin, kiöntve pillanatok alatt elég. Ilyen zárt rendszerben kell, hogy áramoljon a szerelem a házasságban.

Az egyház nagyra értékeli a házasságot. Inkább elengedte a több millió lakosú Angliát az egyház kebeléről, de ragaszkodott VIII. Henrik és első felesége, Aragóniai Katalin előtt megkötött házasságához. Adjatok egy fix pontot, s én kimozdítom a földet – mondta Arkhimédész. Egy ilyen fix pont a házasság. Madách Imre írta: „A család (...) lesz a világnak kettős mozgatója, (...) szülője minden nagyinak és nemesnek”.

Ha az ember boldog házasságban, családban él, mellékes, hogy melyik párt vezet az országot, mi történik a politikában, szegény-e vagy gazdag, még a betegség sem fáj úgy. Gondoljunk a Kincskereső kisködmönre vagy Arany János *Családi kör* című versére. A nehézségeket könnyebb elviselni boldog házasságban. Ha a házasságban lángol a szeretet, a béke, a családban az egymás iránti jóság, minden baj eltörlődik. De ha ezek nincsenek meg, hiába a karrier, az egészség, a pénz, üresnek érezzük az életet. Az Istennel való viszonyunkat is megmetélezheti a rossz házasság, a boldogtalan család. A házasságban tehát a férfi és a nő kapcsolata fordulópont. Vagy megtalálják ebben a kapcsolatban az utat önmagukhoz, felebarátjukhoz, Istenhez, vagy belebonyolódnak, és belsőleg tönkremennek. A házasság tehát nagyon sok boldog pillanat, öröm, szent gyönyörűség forrása, de ugyanakkor nagyon sok keserűség, bánat, fájdalom lelőhelye is lehet, ha a benne élők nem Isten szerint élnek.

Ezt írta Bernadinus 1817-ben: „Tudjátok, mért adott Isten szent felsége házastársat a férfinek? Azért, hogy neki felesége, azaz hogy minden ügyében fele segítségé legyen.” Feleségnek nevezi, testének, lelke fele részének.

A -ság/-ség képző kiemeli, nyomatékositja, fölértékeli a szót, a fogalmat, amelyhez csatolják. Az uraság több, mint az úr, a hegység több, mint a hegy. A legközelebb álló felem, feleség, aki nélkül nem lehetnék ember, mert ő teszi, tette lehetővé, hogy emberként éljek. Szent Ágoston írja: „Ha Isten a nőt a férfi urává akarta volna tenni, Ádám fejéből vette volna a csontot, ha a férfi rabszolgájává rendelte volna, a lábából. Ámde oldalából vette, mert élettársává, egyenlő párjává rendelte. A szív tájkjáról, mert véle egy test, egy szív.”

Bernadinus írja szintén: „Miért bocsátott álmod Ádámra az Isten, amikor oldalbordájából megalkotta az asszonyt? És miért utána mutatta meg csak Évát? Mert ha ébren lett volna, fájdalmat érzett volna, és ha utálatosság kerekedett volna köztük, s ha a csintalan Éva türelmetlenkedett volna és szutyogtatta volna férjét, Ádám azt mondhatta volna: Te szívem gyötrelme, állj félre, ne újítsd meg sebemet, nem tudod-e, hogy szörnyű fájdalmat szenvedtem testemben éretted? És mégis, te csikorgó kukoricamalom, még most is kímélés nélkül fonnyasztod, hervasztod és kínzod szívemet? Tehát a békességet szerető Isten bölcs rendelése szerint azért bocsátott Ádámra álmod e munka véghezvitelekor, hogy az efféle zavargások meg ne történjenek, hanem csendes egységben, egymás kedvében éljenek.”

AZ ESKÜVŐ JELKÉPEI

Esküvői szertartásunk szép szimbólumai egy életre szóló tanítást adnak a házasságban élőknek. Az oltárról hozunk egy gyertyát arra a „kis oltárra”, asztalra, amely előtt a jegyesek állnak a szertartás alatt. A gyertya fényt és meleget ad, s addig árasztja a fény a meleget, ameddig van teste. Tulajdonképpen azért van teste, hogy fényé, meleggé varázsolja. Aligha van szebb szimbóluma keresztény életünknek, mint a gyertya. Azért vagyunk a földön, hogy fényt, meleget sugározzunk magunk körül. És kire áraszuk a legtöbb meleget, ha nem arra, aki Isten után a legközelebb van hozzánk itt a földön, vagyis a házastársunkra.

Az eskető pap kezében feszület van. Ez jelképezi, hogy áldozat nélkül nem létezik jó házasság. Csak az a dolog él, amiért képesek vagyunk meghalni. Az egyház azért él, mert Krisztus szenvedett, meghalt érte. A házasságban élőknek is mindennap egy kicsit meg kell halni: a türelemben, a szeretetben, a szerelemben, egymás hibáinak elnézésében, tolerálásában. Ekkor megfelelkeznek önmagukról, és csak a másiknak élnek. Amikor csak a másik számít, amikor nem az a jó, ami

nekem jó, hanem ami a másiknak jó. Az fáigazán, ami a másiknak fáj. Az az igazi öröm, ami a másiknak öröm.

A házasulandók a kezüket az evangéliumra téve mondják az eskü szövegét. Egyedül az evangélium az, amire érdemes az életet építeni, akárcsak a házasságot. Ahol baj van a házassággal, ott mindig kimutatható, hogy az egyik vagy mindkét fél letért az evangélium útjáról. Nem azt mondom, hogy aki az evangélium szerint él, sosem lesz beteg, soha semmi baj nem fogja érni, de azt vallom, hogy ha valaki az evangélium szerint él, lehet, hogy bajok, bánatok, nehézségek közt megy az élete útja, de kap egy olyan belső békét, boldogságot és biztonságot, amit a világ nem adhat meg, és el sem vehet.

Az esküvői csokor általában friss virág, nem mű. Ez jelképezi azt, hogy egyik elengedhetetlen vonása kell, hogy legyen a házasságnak a frissesség, nem lehet azt a múltra építeni. Sokszor noszogatják, főleg a feleségek a férjeket, hogy „mondd már, hogy szeretsz”. A férj nem mondhatja azt, hogy „nézd meg a videón, hisz

az esküvői szertartáson már elmondtam”. Az nem számít, a jelen a legfontosabb pillanat az ember életében.

Az esküvői jelképek közül leglátványosabb a korona. Sok jelentése van, én egy sajátos jelentést is adnék e kiemelkedő szimbólumnak: Isten a világ ura és királya. Isten nem féltékeny az emberre, ezért minden esküvőn átad a saját királyságából egy családnai királyságot, amelynek a királya az ifjú férj, a királynője pedig a feleség. De ez feladattal is jár. A férjnek, hogy mindig azzal a fensőséggel, emelkedett lelkülettel forduljon a felesége felé, ahogy egy király fordul a feleségéhez; a feleség pedig azzal a tapintattal, finomsággal, lelkülettel forduljon a férjéhez, ahogy azt egy igazi királynő teszi.

A SZERETET ISKOLÁJA

Sokszor az fáj a házastársaknak, hogy mennyire kevés a viszonzás, mennyire kevés az a figyelem, az a szeretet, amit a másiktól kapnak, vagy éppen az, hogy a másik nem igényli a törődést, udvarlást, szeretetet. Lassan érlelődik az a fájdalom is, hogy mennyire keveset tudok adni, mennyivel jobban szeretném a társamat megérteni, úgy szeretni, ahogy neki arra szüksége van, s erre sokszor képtelen vagyok. A házasság a szeretetnek sokszor a legnehezebb iskolája. Egy szép házasság olyan, mint egy gyönyörű szimfónia, amelyben két dallam szól, nem egymásba beleharsognak, hanem egymást erősítik. Sokszor egy házasság két ember szinte emberfeletti remekműve. Nem adják olcsón azt a harmóniát, ami két ember között lassanként létrejön.

A házasság hatalmas döntéssel kezdődik. Két ember feltételek nélkül és véglegesen odaajándékozza egymásnak az életét. Olyan ez, mintha alul aláírna egy fehér papírt egy férfi és egy nő. Két ember nem tudja még, hogy mire mondott igent. Ez egy szerzetesi fogadalomhoz hasonló, nagy elszántság. A házassági igen egyben az Úristennek kimondott nagybetűs igen is. S ez a két igen, a társnak kimondott ígéret és az Istennek tett eskü egymásba fonódik, egymást erősíti mind a két irányban. Ha az emberi igen egy kicsikét elgyöngül, megfárad, akkor az Isten végtelen szeretete a két embert ezen a mélyponton átsegíti. De fordítva is igaz ez. Az emberi igen is segíti az Istennek kimondott igenünket. Egy szép házasság folyamatos istenélmény, amelyben két ember megtapasztalja, milyen szépnek alkotta Isten a világot, mennyi kincset elrejtett az ember szívében, milyen gazdagon megajándékozott minket.

Gyökössy Endre mondja, hogy a szép házasság alaptörvénye ez: ketten hármasban. Egy szép házasságban szinte kézzelfogható az Isten állandó jelenléte. Mint élő tabernákulum hordozzák Isten szeretetét itt, a világban. Az emberi szerelem gyarló színei alatt az Ő végtelen szeretetét hordozzák. Thornton Wilder egyik regényében egy feleség ezt mondja a férjének: „Nem azért mentem hozzád feleségül, mert tökéletes voltál, hanem mert tétlen nekem egy ígéretet. A te ígéreted pótolta a tökéletlenségemet. Ahogyan az ígéret, amit én tettem, pótolta az én tökéletlenségemet.” Két tökéletlen ember házasodott össze, és az ígéretük alkotta meg a házasságot.

Egy újságíró felfigyelt két idős emberre, akiből sugárzott a boldogság. Különösen az asszonyból, aki már alig tudott mozogni, az arcan ott voltak egy hosszú és nehéz életnek a

felvésett ráncai. És mégis, ebből az asszonyból sugárzott a hála az élete iránt. Egy boldog, egy teljes életnek a kikristályosodott öröme ült ki az arcán. Az újságíró elhatározta, hogy kikutatja, mi lehet ennek az idős házaspárnak a titka, mitől ilyen boldogok. Elkezdett hozzájuk járogatni. Kérdezgette őket, s lassanként kicsit csalódva tapasztalta azt, hogy egészen hétköznapi emberek. Vannak hibáik is, nem is kevés. Egyvalamire azonban egy idő múlva figyelmes lett, mégpedig arra, hogy amikor az asszony beszélt, akkor a férje mindig csillogó szemekkel csüngött a feleségén, figyelte őt. Lassanként az újságíró nőben megfogalmazódott: ezt az asszonyt nagyon szeretik. S aztán még az is megfogalmazódott benne, hogy talán nem is azért szeretik ennyire ezt az asszonyt, mert ő olyan kedves és sugárzó, hanem sokkal inkább azért olyan kedves és sugárzó, mert valaki ennyire szereti őt.

Házasságkötéskor két ember elhatározza, hogy egymást szeretni fogja. Nemcsak akkor, amikor a másik azt megérdemli, vagy mert mindig olyan kedves és szép, hanem akkor is, amikor éppen nem annyira kedves. A házasság ebből a totális odaadásból él és születik újra és újra, nap mint nap. Az a házasság marad szép, ahol ezt az első igent képesek naponta újra kimondani. Nem annyira szavakkal, de úgy, hogy a másik érezze, hogy ma is engem választana, ma is engem hódítana meg. Valahogyan úgy, ahogy Szent Pál apostol mondja: Isten a jókedvű adakozót szereti. Azt, aki nem vonogatja vissza, nem bánja meg azt, amit valaha odaigért. Sajnos, nagyon sok házasember energiájának nagy része megy el arra, hogy döntését néha megbánja, küszködik érte, és megpróbálja újra mehozni. Ha valaki képes nap mint nap jókedvűen, örömmel, szabadon odaadni az életét, és azt az első döntést naponta meghozni, akkor ez a döntés örömet, boldogságot fog okozni neki, és persze azoknak is, akiket az Úristen rábízott.

Az ember a szeretet által lesz boldog, azáltal, hogy sikerül az életét odaadnia. Ezt a nagy igent persze le kell fordítani kicsi igenekre, aprópérenzre kell váltani, a szeretet kicsi tetteire.

Egy férfi nemigen szeretett udvarolni, főként sohasem nyitotta ki felesége előtt a kocsiját. Mindig azt mondogatta a barátainak, hogy nincs eltörve a keze, ő is kinyithatja. Nem volt érzéke az efféle kedvességekhez. Amúgy szerette a feleségét, csak nem tudta kifejezni. Amikor a felesége időskorában meghalt, a férfi teljesen össze volt törve, mert valóban mélyen szerette őt. A temetésen úgy adódott, hogy ő ért oda legelőször, a halottszállító autó csak később érkezett. Amikor a halottszállító a koporsóval odaért, az egyik halottszállító – aki ismerte is őt – odaszólt neki, hogy nyissa ki

az ajtót a feleségének. A férfi odanyúlt, aztán megdermedt. Soha életében ezt a feleségének nem tette meg, most tehette meg először és utoljára. Évtizedek megbánása zuhant rá erre az emberre. A házasság a szeretet tetteiből épül fel. Ne hagyjuk, hogy későn döbbenjünk rá, mennyi aprósággal tehetjük volna boldogabbá házastársunkat!

Sokszor eltöprengek: min múlik az, hogy melyik házasság lesz szép, melyik két élet bontakozik ki szépen együtt. Sok esetben az az érzésem, hogy talán nem is annyira a szerencsés választáson múlik, hanem sokkal inkább azon, hogy két ember mit kezd egymással a közös történetükben. Azon, hogy azzal a kevéssel, amijük van, mit tudnak kezdeni. Képesek-e azt a keveset jó szívvel egészen odaadni, s jó szívvel elfogadni.

A szeretet tetteiből épül a házasság. Minden észrevett alkalom építi a kapcsolatot, és minden elszalasztott alkalom rombolja.

HARMÓNIA

Székely János püspök úr – akinek sok gondolatát felhasználtam már – mesélte el a következő, Amerikában megtörtént esetet. Volt egy házaspár, akikről elterjedt, hogy nagyon szeretnek uborkasalátát készíteni. Adtak a rokonságnak, a plébániára is mindig vittek. A férfi már tavasszal nézegette a különböző típusú növényeket, felásta a kertet, elvetette a magokat. Az asszony újabb és újabb recepteket talált ki. Nagyon sok öröme volt a közös uborkasaláta-készítésben. Aztán a férfi egy idő múlva meghalt. A következő nyáron eljöttek a gyerekeik, s azt mondták az édesanyjuknak: „Tudjuk, hogy apával együtt mennyire szeretted az uborkasalátát készíteni. Elhatároztuk, hogy ami eddig apa dolga volt, azt mostantól megcsináljuk mi. Felássuk a kertet, elültetjük a magokat.” De az édesanyjuk ezt mondta: „Ne fáradjatok, igazából nem akartam mondani, amíg édesapátok élt, én nem szerettem az uborkasalátát, csak az ő kedvéért csináltam újra, évről évre.” A gyerekek dermedten hallgatták ezt, különösen a legfiatalabbik, akit az édesapjuk a halála előtt nem sokkal magához vont, és ezt mondta neki: „Tudod, én igazából nem szeretem az uborkasalátát, csak az édesanyjátok miatt csinálom, tudom, neki ez a kedvenc időtöltése.”

Kedves történet ez, két önzetlen emberről, akik megfelekednek önmagukról, de ugyanakkor egy kicsit szomorú is. Két ember él egymás mellett, s egymás igazi énjét alig-alig ismerik. Megjártsszák a szerepeiket, ebbe a színjátékba belemerevedve élik végig az életüket.

Egy szép házasságban harmónia keletkezik, a legszebb harmónia, amit két ember elérhet. Két ember meg tudja osztani az örömet és fájdalmát. Egyik alaptörvénye a jó kommunikációnak az, hogy állandóan jelezni kell a másinak, mi az, ami fáj, s mi az, amit szeretnék. Állandóan igyekezni kell megérteni a másik vágyait és fájdalmait.

A harmóniát persze nagyon nehéz megalkotni, mert két ember különbözik, s a házasságnak nem is az a feladata, hogy az egyik fél a másikat a saját képére átalakítsa. Ha valaki így él, akkor nem is a társát szereti, hanem önmagát szereti, a maga akaratát. Szeretni valakit azt jelenti, hogy gyönyörködöm abban, amilyen ő, szolgálom az ő boldogságát, hogy ő a maga útján kibontakozzon. Egy híres amerikai pszichológus mondta, hogy ha valaki egy gyönyörű

naplementét lát, akkor általában nem szokott megállni, s nem mondja azt, hogy elnézést, ott a jobb szélén kicsit több lilát kérnék, közepén egy kicsit kevesebb narancssárgát. Gyönyörködünk a naplementében. Csodáljuk olyan-
nak, amilyen. S azt állítja a pszichológus, így van mindazokkal az emberekkel is, akiket igazán szeretünk. A szeretet alaphangja nem az, hogy átnevelem a másikat, hanem hogy csodálom azokat a kincseket, amik benne vannak, és segítek neki abban, hogy a legjobb énjét kibontakoztathassa.

Manapság igen sokan nem is értik a házasságnak ezt a nagy, embert próbáló kalandját, a szeretetnek ezt a nagy és sokszor igen nehéz iskoláját. Nagyon sok fiatal van, aki egyáltalán nem is akar megházasodni. Mintha nem is értené, hogy mi abban a szép, ha valaki az egész életét feltétel nélkül odaajándékozza. Mintha már sokakból hiányozna az az emberi nagyság, hogy képesek legyenek és akarják is az egész életüket odaadni. Manapság sok ember csak úgy bele-belekóstolgat egy másik életbe, s amikor a dolog komolyra fordul, akkor kerek old. A sírig tartó szerelemhez újra és újra szükség van az Isten szeretetének nagyságára, végtelenségére. Az ember szeretete véges, és igen gyakran megtorpan és meggyengül.

Egy angol férfinak orosz felesége volt. Egy idő múlva felvettek egy fiatal orosz lányt, Annát, hogy a feleség tudjon vele oroszul beszélgetni, s azért is, mert így próbálták segíteni a fiatal lányon Londonban. Nagy szükség is volt Anna derűs egyéniségére, ugyanis a családban abban az időben óriási volt a feszültség a férj és a feleség között. Húsvét reggelén a férj és a feleség nagyon csúnyán összeveszett. A férfinak uralkodnia kellett magán, hogy meg ne üsse feleségét. Így ült le az ünnepi asztalhoz, a férfi ököbe szorított kézzel. Abban a pillanatban nyílt az ajtó, Anna lépett be az ünnepi tállal a kezében. Azt mondta: Krisztosz voszkresz! A különbség leírhatatlan volt. Ők ketten egymással szemben, tele keserűséggel, Annából pedig sugárzott az ünnep öröme. A feleség nem bírta tovább. Sírva fakadt. A férfi semmit sem értett. Megkérdezte, mit mondott Anna. A feleség megtörölte a szemét, odalépett urához. Ránézett, olyan tekintettel, amit a férfi életében sohasem felejtett el. A felesége szemében újra ott volt az a régi szeretet, amivel őt valaha szerette. „Anna azt mondta, hogy Krisztus feltámadt” – szólt az asszony. Akkor a férfi mindent megértett. Hogy húsvétkor Oroszországban így szoktak köszönni az emberek. Mennyi szép emléket felidézett feleségében ez a régi köszöntés: „Krisztus feltámadt!” A feleség a férfi vállára tette a kezét, és így szólt: „Nagyon sajnálom. Bocsáss meg, ha tudsz!” A férfi elbizonytalanodott. Erre nem számított azok után, amiket a felesége a fejéhez vágott aznap

reggel: „Én bocsássak meg neked? Nekem van szükségem a te bocsánatodra.” Aznap reggel Krisztus tényleg feltámadt két ember szívében is. Egy házasság újjászületett, mert két ember túl tudott önmagán lépni, túllátni a maga sérelmein.

A házasság nem magától marad szép. Amikor elindul egy férfi és egy nő kapcsolata, úgy hiszik, maguktól omlanak le a falak, s ámulva fedezik fel, hogy kiléphetnek magányuk börtön-

néből, és beléphetnek a másik csodálatos világába. Annyi mindent, ami az életükből egyedül hiányzott volna, a másik által megkaptak. A másik öröme lett az ő boldogságuk. A másik fájdalmát ők is hordozták. A szerelem első, rózsaszínű ködfelhője hatalmas erővel egygyé forraszt két embert. A szerelem kezdetén mintha ingyenes ajándékként hullana két ember ölébe ez a boldogító egység. A falak két ember között leomlanak. De azt hiszem, nem magától marad két ember egymáshoz közel. Mert annyi minden fog velük történni, amit az egyik így, a másik úgy él meg. A kisebb-nagyobb hibák, amiket elkövettek, egy-egy falat építenek, s ha el is tűnnek ezek a falak, menthetetlenül elkezdenek visszanozni, visszaépülni. Az élet természetes tehetetlensége két embert lassanként akaratlanul is elsodor egymás mellől. Csak az a házasság marad szép, ahol két ember képes

ezeket a falakat újra és újra lebontani, és az egység csodáját újrateremteni. S ehhez kell rengeteg érzékenységet, odafigyelést, nagyon sok jóindulat, megbocsátást, humor, kedvesség, rengeteg idő, új mézesetek és új nászutasok.

Egy házaspár aranylakodalmán megkérdezték az idős férjet, mi volt az, ami ötven éven keresztül fenntartotta a házasságát. A férfi elgondolkodott és ezt mondta: „Isten kegyelmén kívül az, hogy mindennap mondtam valami szépet a feleségemnek. Mindennap így aludtunk el, s így ébredtünk. Mindennap valami szépet mondani. Minden este, minden reggel. Nem nagy dolog, mégis hatalmas erővel bír.

Boldog gyermekek ilyen szép házasságból születnek. Egy gyermeket elsősorban nem szavak nevelnek, hanem a szülők lényé. Amilyenek a szülők, azt sugározzák át majd a gyermekekre. A legalapvetőbb dolog, ami a szülők életéből a gyermekekre leginkább hat, az a ketőjük egymáshoz való viszonya. Ez adja meg az otthonok alaphangulatát. A gyerekek erről fogják majd lemásolni később az összes többi kapcsolatukat. Ez lesz majd a gyermekek első tapasztalata a világról és az életről. Ha otthon a gyermekek azt tapasztalják, azt élék át, hogy a dolgokat el lehet mondani, a másik megérti, ha valami félresikerül, az nem tragédia, akkor túl tudnak majd rajta lépni, meg tudnak bocsátani, tudnak majd rajta mosolyogni, akkor a gyerekek azt érzik majd, hogy szép ez a világ, érdemes élni, és kinyílik a lelkük mások felé. De ha a gyerekek azt kénytelenek látni, hogy otthon felesleges akármit is elmondani, a másik úgysem érti, minden szőnyeg alá van söpörve, mindenkiben óriási görcsök vannak, a szülők boldogtalanok, akkor majd a gyerekek is begörcsölnek, megijednek. Régi mondás, de nagyon igaz. **A legtöbb, amit egy apa tehet gyermekeiért, az az, hogy szereti az anyjukat.** Nem szabad elfelejteni szülőként, nagyon az eszünkbe kell vésní, hogy egy szép házasság a legnagyobb ajándék a gyerekeknek. Olyan, mint a napfény, ami sugárzik rájuk.